

Büdcə Təşkilatları üçün 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“EHTİYATLAR”

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“Ehtiyatlar”

ÜMUMİ MÜDDƏALAR

Standartın təyinatı

1. Bu Standart “Mühasibat Uçotu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “*Ehtiyatlar*” adlı İctimai Sektor üçün 12 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır.

Məqsəd

2. Bu Standartın məqsədi ehtiyatların uçot qaydalarının müəyyən edilməsindən ibarətdir. Ehtiyatların uçotunda əsas məsələ, onlara çəkilən məsrəflərin aktiv kimi tanınmalı olan və gələcək dövrlərdə onların satışınadək aktiv kimi saxlanılan dəyərini müəyyən edilməsidir.
3. Bu Standart ehtiyatlara çəkilən məsrəflərin mümkün xalis satış dəyərinə qədər azaldılması hallarını müəyyənləşdirir.
4. Hazırkı Standartda ehtiyatların ilkin dəyərini müəyyənləşdirilməsi üçün istifadə edilən hesablama üsullarına dair göstərişlər təqdim olunur.

STANDARTIN TƏTBİQİ SAHƏSİ

5. Mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında maliyyə hesabatları hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartın tətbiqi ilə bağlı Şərhlər və Tövsiyələrdəki əlavə şərtləri nəzərə almaqla, Standartın tələblərinə uyğun olaraq ehtiyatları uçota almalıdır.
6. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

Büdcə Təşkilatları üçün 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
"EHTİYATLAR"

7. Bu Standart, aşağıdakılardan başqa bütün növ ehtiyatlara tətbiq edilir:
- (a) tikinti müqavilələrindən, habelə onlarla birbaşa bağlı xidmət müqavilələrindən irəli gələn bitirilməmiş işlər (bax: "Tikinti müqavilələri üzrə" Büdcə Təşkilatları üçün 11 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı);
 - (b) maliyyə alətləri; və
 - (c) kənd təsərrüfatı fəaliyyətinə və kənd təsərrüfatı məhsullarının yığımına aid bioloji aktivlər (bax: "Kənd təsərrüfatı" adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartı) və
 - (d) Əvəzində istifadəçidən birbaşa heç bir vəsait alınmadan və ya nominal məbləğ alınmaqla göstərilən xidmət üzrə bitirilməmiş işlər.
8. Bu Standart aşağıdakılar tərəfindən saxlanılan ehtiyatların ölçülməsinə tətbiq edilmir:
- (a) müvafiq sahələrdə qəbul edilmiş uçot təcrübəsinə uyğun olan mümkün xalis satış dəyəri ilə hesablanan kənd təsərrüfatı və meşə məmulatlarının, yığılmış kənd təsərrüfatı məhsullarının, təbii sərvətlər və təbii sərvətlərdən hazırlanmış məhsulların istehsalçıları. Belə aktivlər mümkün xalis satış dəyəri ilə qiymətləndirildikdə, həmin məbləğdə dəyişikliklər onların baş verdiyi dövr üzrə mənfəət və zərərdə tanınırlar.
 - (b) satış məsrəfləri çıxılmaqla, ehtiyatlarını ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirən istehlak məhsulları üzrə broker-dilerlər. Belə ehtiyatlar, satış üzrə məsrəflər çıxılmaqla, ədalətli dəyərlə qiymətləndirildikdə, satış üzrə məsrəflər çıxıldıqdan sonra ədalətli dəyərdəki dəyişikliklər onların baş verdiyi dövr üzrə mənfəət və zərərdə tanınır.
9. Bu Standartın 8-ci maddəsinin (a) bəndində adı çəkilmiş ehtiyatlar müəyyən istehsal mərhələlərində mümkün xalis satış dəyəri ilə qiymətləndirilir. Belə mal-material ehtiyatları bu Standartın yalnız ölçülmə üzrə tələblərindən xaric edilir.
10. Broker-dilerlər – başqaları üçün və ya öz hesabına malların alqı-satqısı ilə məşğul olan şəxslərdir. Bu Standartın 8-cü maddəsinin (b) bəndində qeyd olunmuş ehtiyatlar yaxın gələcəkdə satılması və qiymətin və ya broker-dilerlərin marjalarının dəyişməsi nəticəsində mənfəətin əldə edilməsi məqsədilə alınırırlar. Bu ehtiyatlar satış üzrə məsrəflər çıxılmaqla ədalətli dəyər əsasında qiymətləndirildikdə, bu Standartın ölçülmə üzrə tələblərindən xaric edilir.

Əsas anlayışlar

11. Bu standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Ehtiyatlara aşağıdakı aktivlər aiddir:

- (a) istehsal prosesində sərf edilən xammal və materiallar formasında çıxış edən;
- (b) xidmət göstərilməsi prosesində sərf edilən və ya bölüşdürülən xammal və materiallar formasında çıxış edən;
- (c) adi fəaliyyət prosesində satış üçün saxlanan və bölüşdürülən; və ya
- (d) satış və ya bölüşdürmə üçün istehsal prosesində.

Mümkün xalis satış dəyəri – adi fəaliyyət zamanı nəzərdə tutulmuş satış qiymətindən işin tamamlanmasına çəkilməsi ehtimal edilən xərclər və satışın, mübadilənin və ya bölüşdürmənin həyata keçirilməsi üçün ehtimal edilən xərclər çıxıldıqdan sonra qalan məbləğdir.

Marja – hər hansı gəlir göstəricisi ilə hər hansı xərclər göstəricisi arasında olan fərkdir, məsələn, satış məbləği ilə birbaşa məsrəflərin arasındakı fərq və yaxud satış məbləği ilə satışın maya dəyəri arasındakı fərq və i.a..

12. Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartlarda müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

Mümkün xalis satış dəyəri

13. Mümkün xalis satış dəyəri təşkilatın adi fəaliyyəti zamanı ehtiyatların satışı nəticəsində əldə edilməsi ehtimal edilən xalis məbləğdir. Ehtiyatın ədalətli dəyəri onun müstəqil və yaxşı məlumatlandırılmış tərəflər arasında bazarda mübadilə nəticəsində əldə edilə biləcəyi məbləği əks etdirir. Sözü gedən anlayışlardan birincisi təşkilata xas olan dəyərdir, digəri isə deyil. Ehtiyatların mümkün xalis satış dəyəri satış xərcləri çıxılmaqla, ədalətli dəyərə bərabər olmaya bilər.

Ehtiyatların tanınması

14. Ehtiyatlara, alınmış və təkrar satış üçün nəzərdə tutulmuş mallar, təsərrüfat subyekti tərəfindən istehsal edilmiş hazır məhsul və ya bitirilməmiş istehsalat və istehsal prosesində istifadə ediləcək xammal və materialları, eləcə də, pulsuz və ya nominal dəyərlə digər tərəflərə verilməsi məqsədilə təşkilat tərəfindən alınan və ya istehsal edilən məhsullar aiddir. Xidmət sahəsində fəaliyyət göstərən subyektlərə gəldikdə isə 19-cu maddəyə uyğun olaraq, ehtiyatlara təşkilat tərəfindən hələ müvafiq gəlirin tanınmadığı xidmətlərin göstərilməsi üçün çəkilmiş məsrəflər daxildir (gəlirin tanınması üzrə təlimatlar “*Birja Əməliyyatlarından Gəlirlər*” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 9 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda göstərilmişdir).
15. Əgər hökumət poçt markaları və valyuta kimi müxtəlif aktivlər hazırlamaq və buraxmaq hüququna nəzarət edirsə, sözügedən ehtiyat maddələri bu standartın məqsədləri baxımından ehtiyat kimi tanınır. Onlar nominal dəyərlə açıqlanmasalar da, standartın 15-ci maddəsinə uyğun olaraq çap və ya kəsilmə dəyəri ilə ölçülür.
16. Əgər təşkilat fəvqəladə və digər hadisələr zamanı istifadə etmək məqsədilə müxtəlif məhsullar üzrə strateji ehtiyatlar saxlayırsa, sözügedən ehtiyatlar bu standartın məqsədinə uyğun olaraq ehtiyat kimi tanınır və müvafiq qaydada qeydə alınır.

Ehtiyatların qiymətləndirilməsi

17. Standartın 18-ci maddəsinin tətbiq edildiyi hallar istisna olmaqla, ehtiyatlar mövcud olan iki dəyərdən ən aşağı dəyərlə qiymətləndirilməlidir: ilkin dəyər və ya mümkün xalis satış dəyəri.
18. Ehtiyatlar qeyri-birja əməliyyatları vasitəsilə əldə edilərsə, o zaman, onların dəyəri əldə edilən tarix üçün ədalətli dəyər prinsipi ilə qiymətləndirilməlidir.
19. Aşağıdakı məqsədlər üçün saxlanılan zaman ehtiyatlar daha aşağı xərc və cari əvəzetmə dəyəri ilə qiymətləndirilməlidir:
- (a) Pulsuz və ya nominal dəyərlə bölüşdürmə; və ya
 - (b) Pulsuz və ya nominal dəyərlə bölüşdürüləcək məhsulların istehsalı zamanı istehlak.

Ehtiyatların ilkin dəyəri

20. Ehtiyatların ilkin dəyərinə onların əldə edilməsi, istehsalı və ya emalı və hazırkı vəziyyətə və yerləşdiyi əraziyə gətirilməsinə çəkilən digər məsrəflər daxil edilməlidir

Ehtiyatların əldə edilməsinə çəkilən məsrəflər

21. Ehtiyatların əldə edilməsi üzrə məsrəflərə alış qiyməti, idxal rüsumları və digər vergilər (vergi orqanları tərəfindən təşkilata sonradan əvəzləşdirilən vergilər istisna olmaqla), daşınma, boşaldılma, və hazır məhsulların, xammal və materialların və xidmətlərin əldə edilməsi ilə birbaşa bağlı olan digər məsrəflər daxildir. Ehtiyatların

əldə edilməsinə çəkilən məsrəflərin müəyyən edilməsində ticarət endirimləri və digər oxşar güzəştlər hesaba alınmalı deyil

Emal məsrəfləri

22. Ehtiyatların emal edilməsi məsrəfləri məhsul vahidi ilə birbaşa əlaqəsi olan məsrəfləri (məsələn, əmək haqqı ilə bağlı birbaşa xərclər) əhatə edir. Əlavə olaraq, hazır məhsulun əldə edilməsi üçün xammalın emalı zamanı yaranan daimi və dəyişən istehsal qaimə xərclərinin müntəzəm şəkildə bölüşdürülməsi də emal məsrəflərinə aiddir. Daimi istehsal qaimə məsrəflərinə istehsal həcmindən asılı olmayaraq, nisbətən dəyişməz qalan, istehsalda istifadə olunan binalar və avadanlıqların amortizasiyası və onlara aid xidmətin göstərilməsi və inzibati-idarəetmə istehsal məsrəfləri kimi dolaylı istehsal məsrəfləri aiddir. Dəyişən istehsal qaimə məsrəflərinə istehsal həcmindən birbaşa və ya təqribən birbaşa asılı olan, dolaylı material məsrəfləri və dolaylı əmək haqqıları kimi dolaylı istehsal məsrəfləri aiddir.
23. İstehsal qaimə məsrəflərinin emal məsrəfləri üzrə bölüşdürülməsi təşkilatın normal iş şəraitində mövcud olan istehsal gücünə əsasən həyata keçirilir. Normal istehsal gücü – planlı texniki qulluğun göstərilməsi nəticəsində istehsal gücü üzrə itkilər nəzərə alınmaqla, normal fəaliyyət zamanı bir neçə dövr və ya iş mövsümü üzrə orta göstəricilər əsasında hesablanaraq əldə edilməsi gözlənilən istehsal həcmidir. Təşkilatın faktiki istehsal dərəcəsi, onun normal istehsal gücünə təxminən uyğun olduğu halda istifadə edilə bilər. Məhsulun hər bir vahidinə aid edilən daimi qaimə məsrəflərin məbləği istehsal dərəcəsinin aşağı olması və ya avadanlığın işsiz dayanması nəticəsində artmır. Bölüşdürülməmiş qaimə məsrəfləri yarandığı dövr üzrə xərc kimi tanınır. İstehsalın son dərəcədə yüksək olduğu dövrlərdə məhsulun hər bir vahidinə aid edilən daimi qaimə məsrəflərin məbləği azalır və beləliklə ehtiyatlar öz ilkin dəyərindən artıq səviyyədə qiymətləndirilmir. Dəyişən istehsal qaimə məsrəfləri hər məhsul vahidinə istehsal obyektlərinin faktiki istismarı əsasında aid edilir.
24. İstehsal prosesi nəticəsində eyni vaxtda bir neçə məhsul istehsal edilə bilər. Hər bir məhsulun emalı üzrə məsrəflər ayrıca müəyyənləşdirilə bilmədikdə, onlar məhsullar arasında rəşional və ardıcıl surətdə bölüşdürülür. İkinci dərəcəli məhsullar, maddi dəyər baxımından təbiətə əhəmiyyətli olurlar. Belə hallarda, onlar adətən mümkün xalis satış dəyəri ilə qiymətləndirilir və bu məbləğ əsas məhsulun ilkin dəyərindən çıxılır. Nəticədə, əsas məhsulun balans dəyəri onun ilkin dəyərindən əhəmiyyətsiz dərəcədə fərqlənir. Bu cür praktika sözügedən Standartın tələblərinə uyğundur.

Sair məsrəflər

25. Digər məsrəflər ehtiyatların ilkin dəyərinə yalnız onların hazırkı vəziyyətə və əraziyə gətirilməsi zamanı yarandıqda daxil edilir
26. Aşağıda qeyd olunmuş məsrəflər ehtiyatların ilkin dəyərinə daxil edilməməli və yarandığı dövrdə xərc kimi tanınmalıdır:
- xammal, əmək haqqı və digər istehsal məsrəfləri üzrə normadan artıq sərf edilən məbləğlər;
 - istehsal prosesində növbəti mərhələyə keçid üçün lazım olan məsrəflər istisna olmaqla, saxlama (anbar) məsrəfləri;
 - ehtiyatların hazırkı vəziyyətə və əraziyə gətirilməsi ilə heç bir əlaqəsi olmayan inzibati qaimə xərcləri; və
 - satış məsrəfləri.

27. Borclarla bağlı məsrəflərin ehtiyatların ilkin dəyərində daxil edilməsi məsələsi “Borclara aid edilən xərclər üzrə” Büdcə Təşkilatları üçün 5 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə çox nadir hal kimi müəyyən edilir
28. Təşkilat ehtiyatları təxirə salınmış ödəmə şərti ilə əldə etdikdə və alış qiyməti ödənilmiş məbləğdən fərqli olduqda, bu fərq maliyyələşdirmə dövrü üzrə faiz xərci kimi tanınır

Xidmət sahəsinə aid təşkilatlarda ehtiyatlarının ilkin dəyəri

29. Xidmət sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatlar standartın 7-ci maddəsinin “d” bəndində göstərilənlər istisna olmaqla sahib olduğu ehtiyatların dəyərini onlara çəkilən məsrəflər əsasında ölçürlər. Bu məsrəflər xidmətin göstərilməsilə birbaşa bağlı olan, əsasən əmək haqqları və personala çəkilən digər məsrəflərdən, o cümlədən işə nəzarət edən rəhbər işçilərə çəkilən və aid edilə bilən qaimə məsrəflərdən ibarətdir. Satış və inzibati heyətin əmək haqqları və onlara aid digər məsrəflər ehtiyatların ilkin dəyərində daxil edilmir, əksinə yarandığı dövrün xərci kimi tanınır. Xidmət sahəsinə aid təşkilatlarda təşkilat tərəfindən göstərilən xidmətlərin adətən satış qiymətində əks olunan mənfəət marjası və aidiyyəti olmayan qaimə xərcləri ehtiyatların ilkin dəyərində daxil edilmir.

Bioloji aktivlərdən alınmış kənd təsərrüfatı məhsulunun ilkin dəyəri

30. “Kənd təsərrüfatı” adlı 41 №-li Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsasən təşkilat tərəfindən bioloji aktivlərdən alınmış kənd təsərrüfatı məhsulunun ehtiyatları ilkin tanınma anında gözlənilən satış məsrəfləri çıxılmaqla məhsul yığımı zamanına olan ədalətli dəyəri əsasında qiymətləndirilir. Bu dəyər hazırkı Standartın tətbiqi məqsədi üçün ehtiyatların ilkin dəyəri hesab edilir .

Ehtiyatların ilkin dəyərinin qiymətləndirilməsi metodları

31. Ehtiyatların ilkin dəyərinin qiymətləndirilməsində daha dürüst nəticəyə nail olmaq üçün tətbiq edilməsi məqsədə uyğun sayılan normativ məsrəflər metodu və ya pərakəndə satış qiyməti metodundan istifadə edilə bilər. Normativ məsrəflər metodu xammalın, materialların, sərf edilən əməyin, səmərəliliyin və istehsal gücünün istifadəsinin normativ dərəcələrini nəzərə alır. Onlar mütəmadi olaraq təhlil edilir və lazım gəldikdə, cari şərtlər nəzərə alınmaqla yenidən baxılırlar.
32. Ehtiyatlar qeyri-birja əməliyyatları vasitəsilə təsərrüfat subyektinin balansına keçirilə bilər Bu halda ehtiyatın dəyəri onun əldə edilən zaman ədalətli dəyəridir.

İlkin dəyərin hesablanması üsulları

33. Adətən bir-birini əvəz edə bilməyən ayrı-ayrı maddələr üzrə ehtiyatların və xüsusi layihələr üçün istehsal edilmiş və nəzərdə tutulmuş mal və xidmətlərin ilkin dəyəri onlara çəkilmiş fərdi məsrəflərin spesifik identifikasiyası vasitəsilə müəyyənləşdirilməlidir.
34. Məsrəflərin spesifik identifikasiyası konkret məsrəflərin ehtiyatların müəyyən vahidlərinə aid edilməsini nəzərdə tutur. Bu qayda ilə uçotun aparılması xüsusi layihələrə aid edilməsi məqsədilə satın alınan və ya istehsal edilən mallara uyğundur. Lakin, məsrəflərin spesifik identifikasiyası ehtiyatların çoxlu sayda bir-biri ilə əvəzləşdirilə bilən vahidlərinin mövcud olduğu halda məqsədə uyğun sayılmır. Belə hallarda, mənfəət və ya zərər üzrə əvvəlcədən müəyyən edilmiş nəticəni əldə etmək məqsədilə ehtiyatlarda qalan vahidlərin seçilməsi üsulu tətbiq edilə bilər.
35. Təşkilat standartın 33-cü maddəsinə tətbiq edən zaman onun üçün eyni xüsusiyyətə və istifadə xarakterinə malik bütün ehtiyatlar üçün eyni dəyər metodundan istifadə etməlidir. Müxtəlif xüsusiyyətlərə və istifadə xarakterinə malik ehtiyatlar üçün isə

müxtəlif dəyər metodlarının tətbiq edilməsi əsaslandırılıla bilər. Ehtiyatların coğrafi yerləşməsində (və müvafiq olaraq vergiqoyma qaydalarında) olan fərqlər özlüyündə müxtəlif dəyər metodlarından istifadə üçün əsas vermir.

36. Hazırkı Standartın 33-cü maddəsində qeyd edilənlərə aid olmayan ehtiyatların ilkin dəyəri “ilk mədaxil – ilk məxaric” (FİFO) və ya çəkili orta dəyər düsturu əsasında hesablanıla bilər. Təşkilat, ehtiyatların ilkin dəyərinin hesablanmasında tətbiq etdiyi eyni düsturu xüsusiyyəti və istifadə edilməsi baxımından eyni olan bütün ehtiyatlara tətbiq etməlidir. Müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan və təşkilat tərəfindən müxtəlif cür istifadə edilən ehtiyatların ilkin dəyərini hesablamaq məqsədilə müxtəlif üsullardan istifadə edilə bilər

Mümkün xalis satış dəyəri

37. Ehtiyatların ilkin dəyəri hər hansı səbəbdən tam əvəzləşdirilə bilmədikdə, bu dəyər mümkün xalis satış dəyərində silinməlidir. Ehtiyatların dəyərinin öz ilkin dəyərindən mümkün xalis satış dəyərində azaldılması təcrübəsi aktivlərin onların satışından, mübadiləsindən, bölüşdürülməsindən və ya istifadəsindən əldə edilməsi gözlənilən gələcək iqtisadi fayda və ya xidmət potensialından artıq dəyərle realizə edilməməsi fikrini əks etdirir
38. Adətən, ehtiyatlar mümkün xalis satış dəyərində maddəbəməddə silinir. Buna baxmayaraq, bəzi hallarda bir-biri ilə bağlı və ya oxşar olan obyektləri birləşdirmək məqsədə uyğun sayılır. Belə vəziyyət eyni çeşidli və təyinatlı, bir coğrafi ərazidə istehsal edilmiş və satılan, eyni cür istifadə edilən və təcrübədə eyni çeşidli mallardan ayrı qiymətləndirilməsi mümkün olmayan ehtiyatların maddələri ilə baş verə bilər. Ehtiyatların öz təsnifləşdirilməsinə əsasən (məsələn, hazır məhsulun və ya konkret sahəyə və ya coğrafi segmentə aid bütün malların) silinməsi məqsədə müvafiq hesab edilmir. Xidmət göstərən təşkilatlar məsrəflərini fərqli satış qiymətləri təyin ediləcək konkret xidmətlərə görə ayırırlar. Beləliklə, hər bir belə xidmət növü ayrı maddə kimi nəzərə alınır.
39. Mümkün xalis satış dəyərinin qiymətləndirilməsi, həmçinin, ehtiyatların saxlanması məqsədlərini də nəzərə alır. Məsələn, şirkətin satış və ya xidmət müqavilələrinin təmin edilməsi məqsədilə saxlanılan ehtiyatların mümkün xalis satış dəyəri müqavilə qiymətlərinə əsaslanır. Əgər satış müqavilələrinin həcmi saxlanılan ehtiyatların həcmindən azdırsa, o zaman, artıq qalan ehtiyatların xalis satış dəyəri ümumi satış qiymətlərinə əsaslanır. Saxlanılan ehtiyatlardan artıq olan satış müqavilələr və s. üzrə yaranan qiymətləndirilmiş və ya şərti öhdəliklərin qeydiyyatı və şirkətin satış müqaviləsi ilə bağlı təlimatlar “Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, şərti öhdəliklər və şərti aktivlər” adlı Büdcə Təşkilatları üçün 19 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında əks edilmişdir.
40. Ehtiyatların istehsalı üçün nəzərdə tutulmuş xammal və digər materiallar, onların təşkil edəcəyi hazır məhsulun ilkin dəyərində, və ya ondan artıq qiymətə satılması ehtimal edildikdə, ilkin dəyərindən aşağı olan heç bir dəyərə qədər silinmir. Lakin, xammalın qiymətinin azalması hazır məhsulun ilkin dəyərinin mümkün xalis satış dəyərindən artıq olduğunu göstərdiyi halda, xammal mümkün xalis satış dəyərində silinir. Belə hallarda, xammal və materialların əvəz edilməsi üzrə məsrəflər onların mümkün xalis satış dəyərinin mövcud ölçülərindən ən doğrusu hesab edilə bilər
41. Hər növbəti hesabat dövründə mümkün xalis satış dəyərinin yenidən qiymətləndirilməsi aparılmalıdır. Əvvəlki dövrlərdə ehtiyatların ilkin dəyərindən aşağı olan hər hansı dəyərə qədər silinməsi hallarını yaratmış səbəblər artıq mövcud olmadıqda və ya iqtisadi vəziyyətin dəyişməsi səbəbindən mümkün xalis satış dəyərinin artmasına dair açıq-aydın dəlil mövcud olduqda, silinmiş məbləğ ehtiyatların yeni balans dəyərini ilkin dəyərindən və yenidən qiymətləndirilmiş mümkün xalis satış dəyərindən daha az olan dəyərə uyğunlaşdırılmaqla qaytarılır.

Məhsulların pulsuz və ya nominal dəyərle bölüşdürülməsi

42. Təşkilat xalis pul vəsaiti daxilolmaları yaratmaq potensialı ilə birbaşa əlaqəsi olmayan gələcək iqtisadi faydaya və ya xidmət potensialına malik ehtiyatlar saxlaya bilər. Bu tip ehtiyatlar hökumətin bəzi məhsulları pulsuz və ya nominal dəyərle bölüşdürülməsinə dair qərarından sonra yarana bilər. Bu halda, maliyyə hesabatı məqsədilə ehtiyatların gələcək iqtisadi faydası və ya xidmət potensialı iqtisadi fayda və ya xidmət potensialı əldə etmək üçün təşkilatın ödəyə biləcəyi məbləğlə əks olunur (əgər bu, təşkilatın məqsədinin əldə edilməsi üçün zəruri olarsa). Əgər bazarda iqtisadi fayda və ya xidmət potensialı əldə etmək mümkün olmazsa, o zaman, əvəzetmə dəyərinin hesablanmasına zərurət yaranacaqdır. Ehtiyatın saxlanması məqsədinin dəyişildiyi təqdirdə, o standartın 17-ci maddəsində göstərilən qaydalar əsasında dəyərləndirilir.

Xərc kimi tanınma

43. Ehtiyatlar satıldıqda, mübadilə edildikdə və ya bölüşdürüldükdə həmin ehtiyatların balans dəyəri onların satışı ilə bağlı müvafiq gəlir tanındığı dövrdə xərc kimi tanınmalıdır. Müvafiq gəlirin mövcud olmadığı təqdirdə, xərclər məhsullar bölüşdürülən zaman və ya xidmət göstərilən zaman tanınır. Ehtiyatların balans dəyərinin azalma məbləği və ehtiyatlar üzrə bütün itkilər bu azalmanın və ya itkinin baş verdiyi dövrdə xərc kimi tanınmalıdır. Ehtiyatların hər hansı silinmiş dəyərinin hər hansı bərpa məbləği ehtiyatların dəyərinin bərpası dövründə xərc kimi tanınmış miqdarın azalması kimi tanınmalıdır.
44. Xidmət göstərən təşkilatlar üçün isə ehtiyatlar, adətən, xidmətlər göstərilən zaman və ya ödənişli xidmətlərin haqqı ödənildikdən sonra xərc kimi tanınır.
45. Məsələn, təşkilatın daxili imkanlar hesabına inşa edilmiş torpaq, tikili və avadanlıqların komponenti kimi istifadə edilmiş bəzi ehtiyatlar digər aktivlərin hesabına aid edilə bilər. Bu yolla digər aktivlərə aid edilmiş ehtiyatlar bu aktivin istismar müddəti ərzində xərc kimi tanınır.

Məlumatın açıqlanması

46. Maliyyə hesabatlarının qeydlərində aşağıdakılar haqqında məlumat açıqlanmalıdır:
- (a) ilkin dəyərin hesablanması üçün istifadə edilən üsul daxil olmaqla, ehtiyatların qiymətləndirilməsi üçün qəbul edilmiş uçot siyasəti;
 - (b) ehtiyatların ümumi balans dəyəri və təşkilata uyğun təsnifləşdirmə maddələri üzrə balans dəyəri;
 - (c) satış üzrə xərclər çıxılmaqla, ədalətli dəyəri ilə uçota alınmış ehtiyatların balans dəyəri;
 - (d) hesabat dövrü ərzində ehtiyatların xərc kimi tanınmış məbləği;
 - (e) standartın 41-ci maddəsinə uyğun olaraq, hesabat dövrü ərzində ehtiyatların xərc kimi tanınaraq silinmiş məbləği;
 - (f) standartın 41-ci maddəsinə uyğun olaraq, hesabat dövrü ərzində ehtiyatların xərc kimi tanınmış məbləğinin azalması kimi tanınan hər hansı silinmənin hər hansı bərpa edilmə məbləği;
 - (g) standartın 41-ci maddəsinə uyğun olaraq, ehtiyatların silinməsinin bərpasına gətirib çıxaran hadisələr və ya səbəblər; və
 - (h) öhdəliklər üzrə girov goyulmuş ehtiyatların balans dəyəri.
47. Təşkilat mənfəət və zərər haqqında hesabatın xərclərin xüsusiyyətlərinə görə təsnifatı formasını qəbul etdikdə (bax: "Maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə" Büdcə

Büdcə Təşkilatları üçün 12 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı
“EHTİYATLAR”

Təşkilatları üçün 1 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı), xammal, materiallar və əmək haqqlarına aid xərcləri, həmçinin hesabat dövrü ərzində ehtiyatların xalis dəyişməsinin məbləği ilə birlikdə digər əməliyyat xərcləri kimi tanınan məsrəfləri açıqlamalıdır.

Qüvvəyə minmə tarixi

48. Bu Standartın qüvvəyə minmə tarixi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir